

תיאורי מקרה בכתב עת מדעי דבר העורכת,

בגיליון הקודם הצגתי את תחומי העניין של קוראינו על פי סקר הרגלי הקריאה שערכנו לפני כמה חודשים. נמצא שמאמרים המציגים תיאורי מקרה ומחקרים איכותניים מעניינים את הקוראים פחות ממאמרי מחקר אחרים. הבטחתי להסביר מדוע אני חלוקה בדעתי על חלק גדול מן הציבור ומאמינה כי למאמרים הללו ישנה חשיבות רבה וראוי כי יתפרסמו בכתב העת שלנו. הפעם אתמקד בחשיבותם של תיאורי המקרה.

אפתח בהשערה (שאינה מבוססת מחקרית) מדוע תיאורי מקרה זכו לדירוג נמוך למדי בקרב קוראינו. לעניות דעתי, הדבר נובע דווקא מן המהפך החיובי שעבר המקצוע בשני העשורים האחרונים. המהפך הביא לכך שהפיזיותרפיסטים הפנימו את הצורך במחקר אובייקטיבי כדי שיסייע להם להחליט מהם כלי ההערכה המתאימים ביותר ומהם אמצעי הטיפול שהראיות ליעילותם הן החזקות ביותר. אם נתבונן על "פירמידת הראיות" שמדרגת את עוצמת הראיות של סוגי מחקר שונים (המוצגת כאן במאמרו של איימי שפירא ורונית מרקו, עמוד 5), נראה כי תיאורי המקרה ממוקמים קרוב לתחתית הפירמידה. אז מי אני כי אליון אם הפיזיותרפיסטים הפנימו כי מאמר המתאר מקרה יחיד, שאין בו קבוצת ביקורת, אינו מהווה ראייה חותכת ליעילות הטיפול? מי אני כי אליון אם הפיזיותרפיסטים אינם רוצים לבזבז את זמנם היקר בקריאה (וכל שכן בכתובה) של מאמר שאינו יכול להצדיק באופן אובייקטיבי שימוש בכלי אבחון או בטיפול ספציפי?

בנקודה זו ארשה לעצמי לסטות מעט מהנושא ולשתף אתכם בחוויה אישית. הזיכרון שלי (ולא רק ברבות הימים) אינו הצד החזק שלי. עדות פשוטה לכך היא מספר הפעמים שאני קמה מן המיטה החמה לפני השינה כדי לבדוק אם נעלתי את הדלת. למרבה הפלא, אני תמיד מוצאת אותה נעולה! לעומת זאת, כל פעם שאני מחליטה, באומץ רב, שלא לבדוק את הדלת, אני מוצאת אותה בבוקר לא נעולה!

אז מהו הקשר של גילוי אישי זה לכתבה הנוכחית? כשהתחלתי לחשוב על דבר העורכת שלקחתי על עצמי לכתוב החודש, נזכרתי שקראתי על תיאורי המקרה וחשיבותם ב"דבר העורך" שנכתב בכתב העת האמריקאי (Journal of Physical Therapy) לפני כ-20 שנה! זכרתי אפילו מי כתב אותו! היה זה פרופ'

רוטשטיין (Jules M. Rothstein), שהיה העורך האגדי של כתב העת המוביל הזה במשך 15 שנה (עד יום מותו)! נזכרת עד כמה השפיעו דבריו על הרגלי הקריאה שלי שכן מרגע זה ואילך נמנעתי מלדלג על מאמרים העוסקים בתיאור מקרה יחיד, כהרגלי עד אז. אכן, תעתועי הזיכרון האנושי.

מובן שהיום, בעידן האינטרנט, לא התקשיתי למצוא את הכתבה הזו. מתברר שפרופ' רוטשטיין כתב שני מאמרי מערכת על הנושא - בפעם הראשונה, בגיליון הראשון שערך בשנת 1993: *The Case for Case Reports*¹ ("הטיעון לתיאורי מקרה", משחק מילים שקשה לתרגמו), ובפעם השנייה בשנת 2002: *Case Reports: Still a Priority*². טענתו החוזרת הייתה **שכל פיזיותרפיסט צריך להיות מסוגל לכתוב תיאור מקרה ראוי לפרסום אשר ישרת את כלל הפיזיותרפיסטים.**

הכיכד?

הרי לא לכל פיזיותרפיסט מן השורה מזדמן לטפל בתסמונת חריגה שטרם תוארה בספרות המקצועית. לא כל פיזיותרפיסט יכול לדווח על הצלחה של גישת טיפול חדשנית שטרם נוסתה או הוצגה בעבר. אין ספק כי תיאורם של מצבים כאלה יסייע לפיזיותרפיסט הנתקל בבעיה חריגה דומה. אבל האם נכון להציג תיאורי מקרה במצבים שגרתיים יותר?

למרות העלייה המשמעותית במספר המחקרים הרנדומליים המבוקרים, הסקירות השיטתיות ואפילו ההנחיות הקליניות, התקדמות המדע תהיה חסרת ערך אם לא נדע ליישמו. עם זאת, לעתים קרובות אנחנו עדיין מתקשים ל"חבר את הנקודות" כדי להגיע להחלטות קליניות מבוססות. תיאור מקרה הוא "חיבור הנקודות" המייצג מה באמת עשה הקלינאי בשטח.

כיצד תיאור המקרה תורם לקידום המקצוע?

◆ תיאור מקרה מייצר ומחדד עולם מושגים מקצועי המאפשר לנו "לשוחח" ולחלוק את הניסיון הקליני שלנו עם עמיתים למקצוע. יתרה מכך, הוא יוצר שפה מקצועית לשם יצירת שיח עם עמיתים ממקצועות בריאות אחרים (ראו לדוגמה באתר העמותה את תיאורי המקרה שהובאו לכבודו של פרופ' נחום הלפרין כדיון משותף בין פיזיותרפיסטים לרופאים אורתופדיים).

מדוע בחרתי לספר בכתבה זאת סיפור קצר על זכרוני המתעתעת? תיאור מקרה הוא במידה רבה מעין סיפור אישי. אנחנו נוטים לזכור סיפורים מעניינים (או מצחיקים) גם אם איננו זוכרים את הרקע או הרציונל שמאחוריהם. אז אולי לא תזכרו את טיעוני האקדמיים בעד פרסום תיאורי מקרה. אבל תזכרו אותי יורדת מן המיטה החמה כדי לגלות שדלת הבית נעולה, וזה יזכיר לכם שכדאי שתשתפו אותנו במקרה שחוויתם עם מטופל כדי שכולנו נוכל ללמוד ממנו.

בברכה,

יוכבד (יוכי) לויפר

yochy.laufer@gmail.com

עורכת כתב העת לקידום הפיזיותרפיה

פרופ' (אמריטוס), החוג לפיזיותרפיה, אוניברסיטת חיפה

1. Rothstein, JM. The case for case reports. *Physical Therapy*, 1993;73:492-493.
2. Rothstein, JM. Case reports: still a priority. *Physical Therapy*, 2002;82:1062-1063.

התוצאות המערכת:

בכרך 22, גיליון 2, אוגוסט 2020, עמוד 18, מקור 14 נפלה טעות. צריך להיות:

Jacob T. Exercise Group Modification: The Case of Post-Polio Survivors. *Palaestra*. 2015;29(3):26-30.

◆ תיאור מקרה מתרגם את המידע הרב המתקבל ממחקרים קליניים מבוקרים לתהליך החלטות פרטני של עמיתים. זהו תיעוד לא רק של מה שנעשה בפועל, אלא גם של תהליך קבלת ההחלטות. תיאור זה יכול להאיר חוזקות כמו גם חולשות/כשלים בתהליך קבלת ההחלטות אשר התגלו לעמיתים רק בדיעבד. הוא מאפשר לנו ליישם את ניסיונם של עמיתים בטיפול שלנו במקרה הבא.

◆ לא מעט פעמים גם אם "פעלנו לפי הספר", התוצאות שקיבלנו לא תאמו את הציפיות. איך התמודדו עמיתים עם ההפתעות, הנעימות והפחות נעימות? מה אפשר ללמוד מתהליך קבלת ההחלטות של עמיתים ומתוצאותיו של תהליך זה?

◆ התוצאות של תיאור המקרה משמשות לעתים קרובות כמניע וכבסיס למחקר הקליני הבא, ובכך מהווה תיאור המקרה עוד שלב בקידום מדע הפיזיותרפיה.

תיאור מקרה הכתוב היטב כולל את כל מרכיבי הטיפול - החל ברקע וברציונל לטיפול הנדרש, עבור דרך הבדיקה, הערכת תוצאות הבדיקה המובילה לדיאגנוזה ופירוט הטיפול, וכלה בתוצאותיו. כיוון שאין אנו יודעים מראש איזה מקרה יעניין את הציבור, הבסיס לכתבת תיאור מקרה הוא תיעוד שגרתו ועקבי במפגש עם כל חולה וחולה. אני מאמינה שעם השינויים שחלו בשנים האחרונות ברשומות החולים שלנו, רבים מן הקוראים של כתב העת יוכלו בקרוב לשתף אותנו במקרים מעניינים ומועילים. אני מצדי אשמח לסייע לכם בכך.